

مشابهی دارد. ولی یک استثنا وجود دارد و آن، حسین فاطمی است. او هنوز دستگیر نشده ولی به زودی او را پیدا می‌کنند. فاطمی، بیش از همه ناسزاکویی کرد. هم او بود که توده‌ای‌ها را واداشت مجسمه‌های من و پدرم را سرنگون و خرد کنند. او، پس از دستگیری، اعدام خواهد شد».

کرمیت روزولت اول شه‌ریور پس از کودتا به ایران آمده بود و می‌نویسد: «پس از برگزاری تشریفات، شاه به من اشاره کرد و اولین عبارتی که با لحن رسمی ادا کرد، این بود: «من تخته‌م را مدیون خدا و ملت‌م و ارتشم و شما هستم». سام فال دبیر شرقی سفارت انگلیس در تهران در زمان کودتا نیز درباره فاطمی می‌نویسد: «...اعدام بی‌رحمانه، صرف‌نظر از غیرانسانی بودن آن، ممکن است در مورد مصدق عاقلانه نباشد ولی شاید برای فاطمی، اگر دستگیر شود، بهترین راه‌حل باشد. تا زمانی که اینگونه افراد زنده هستند و در ایران به سر می‌برند، همیشه خطر ضدکودتا وجود دارد، شدت عمل ضروری است».

صبح روز ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ گروهی از اراذل و اوباش دفتر روزنامه «باختر امروز» را تخریب کردند. کودتاپیان پیروز مأموریت داشتند که هرچا فاطمی را دیدند، بکشند. فاطمی از روز کودتا تا ششم اسفند در منزل یک پزشک توده‌ای پنهان شد و در نهایت با اطلاع خدمتکار منزل این پزشک دستگیر شد. محاکمه فاطمی در دادگاه نظامی صورت گرفت و به اعدام محکوم شد. دکتر فاطمی در جریان رسیدگی دادگاه به اتهاماتش گفت: «من دیگر در این لحظات و اصرار بریتانیا مانع از مداخله آمریکا شده‌ام. حسین فاطمی نیز ابتکار تازه‌ای در عرصه دیپلماسی رقم نزد او در سایه نخست‌وزیر کاریزما به یار پرشور و جسور بدل شد تا پیشروتر از نخست‌وزیر پیر به دشمنان او بتازد و در صدر این دشمنان دربار و انگلستان قرار داشتند. فاطمی در مهمترین حضور دیپلماتیک خود مصدق را در سفر به آمریکا برای شرکت در جلسه شورای امنیت سازمان ملل و دفاع از حقوق ایران در مقابل شکایت بریتانیا همراهی کرد. مصدق در این سفر با ترومن رئیس جمهور و دین آچسن وزیر امور خارجه ایالات متحده آمریکا دیدار کرد اما از حسین فاطمی جز تصویری که در جلسه شورای امنیت پشت سر محمد مصدق نشسته است اثری در این سفر نیست. در همین سفر بود که مصدق با ممانعت از حضور نصراالله انتظام در جلسه با رئیس جمهور آمریکا کارکنان وزارت امور خارجه را رنجاند. قطع رابطه با انگلستان و تعطیلی سفارت این کشور نیز که به حسین فاطمی نسبت داده می‌شود مصوبه هیت وزیران بود و وزارت امور خارجه تنها مجری این مصوبه بود.

با وقوع کودتای ناکام ۲۵ مرداد حسین فاطمی در صدر هواداران مصدق به سخنرانی و نشر مقاله پرداخت و تندترین حملات را متوجه دربار و شخص شاه کرد. در روزنامه باختر امروز در فاصله ۲۵ تا ۲۷ مرداد از شاه به‌عنوان «فراری بغداد» یاد می‌کرد و به تندیی به دربار می‌تاخت. در میدان بهارستان نیز نطق تندى علیه شاه ایراد کرد. روز ۲۵ مرداد ۱۳۳۲ پس از کودتای نافرجام لشکر گارد، شاه از رامسر به بغداد رفت. دکتر حسین فاطمی وزیر امور خارجه وقت تلگرافی به مظفر اعلم سفیر ایران در بغداد ارسال کرده و اعلام کرد که شاه منزل است؛ هیچگونه استقبال و تماسی با وی نباید گرفته شود. اعلم با توجه به دستورالعمل وزارت امور خارجه برخلاف تأکید و اصرار نوری سعید نخست‌وزیر عراق در استقبال از شاه به فرودگاه نرفت؛ که همین رویداد نیز به عمر سیاسی مظفر اعلم پایان داد و او تا سال ۱۳۵۰ اجازه بازگشت به ایران پیدا نکرد. خود شاه درباره سرنوشت مصدق، رهبران جبهه ملی و اقدامات فاطمی به کرمیت روزولت فرمانده آمریکایی عملیات کودتا می‌نویسد: «میل دارم بدانم در مورد مصدق، ریاحی و دیگران، که علیه شما توطئه کرده‌اند، چه فکری کرده‌اید؟» شاه می‌گوید: «در این مورد زیاد فکر کرده‌ام. مصدق محاکمه می‌شود. (در این موقع لب‌های شاه می‌لرزید) و به سه سال محکوم خواهد گشت... ریاحی نیز مجازات

به رهبری آیت‌الله کاشانی در عرصه سیاسی نیز تنها مانده بود. مصدق بدون اینکه به‌دنبال راه حلی برای بن‌بست‌های پیش روی دولت باشد با اصرار بر مواضع غیرقابل تغییر خود حاضر به هیچ مصالحه‌ای با رقبا و حتی دوستان پیشین خود نبود. به اتحاد با حزب توده که اساساً باور نداشت و با دربار نیز به خاطر سوءظن همکاری با بریتانیا پشت کرده بود و اساساً معتقد بود شاه حق دخالت در امور اداره کشور را ندارد. در واقع آنچه که به بن‌بست سیاسی کشور افزود رف‌راند‌م مصدق برای انحلال مجلس بود که علاوه بر اینکه در قانون اساسی چنین شرایطی پیش‌بینی نشده بود کشور را بدون مجلس در شرایط بحرانی قرار داد و عده زیادی از متحدین مصدق را در مجلس از او ناامید و با منفعل کرد. مصدق امیدوار بود با تکیه بر توده‌ها بتواند شرایط متزلزل دولت را ادامه دهد اما برنامه‌ای برای برون‌رفت از این شرایط نداشت.

مصدق امیدوار بود که بتواند با کمک یکی دیگر از قدرت‌های خارجی تأسیسات نفتی ایران را راه‌اندازی کرده و برای آن مشتری پیدا کند. دو قدرتی که به آنها امید می‌رفت یعنی شوروی و آمریکا در این زمینه اقدام مثبتی نکردند. دکتر مصدق در سفر به ایالات متحده آمریکا که حسین فاطمی او را همراهی می‌کرد با هری ترومن نیز دیدار کرد و امیدوار بود بتواند نظر آمریکایی‌ها را برای مشارکت در صنعت نفت ایران جلب کند. اسناد آمریکایی نیز نشان می‌دهد که واشنگتن نیز به این امر بی‌میل نبوده اما جدیت و اصرار بریتانیا مانع از مداخله آمریکا شده‌است. حسین فاطمی نیز ابتکار تازه‌ای در عرصه دیپلماسی رقم زد او در سایه نخست‌وزیر کاریزما به یار پرشور و جسور بدل شد تا پیشروتر از نخست‌وزیر پیر به دشمنان او بتازد و در صدر این دشمنان دربار و انگلستان قرار داشتند. فاطمی در مهمترین حضور دیپلماتیک خود مصدق را در سفر به آمریکا برای شرکت در جلسه شورای امنیت سازمان ملل و دفاع از حقوق ایران در مقابل شکایت بریتانیا همراهی کرد. مصدق در این سفر با ترومن رئیس جمهور و دین آچسن وزیر امور خارجه ایالات متحده آمریکا دیدار کرد اما از حسین فاطمی جز تصویری که در جلسه شورای امنیت پشت سر محمد مصدق نشسته است اثری در این سفر نیست. در همین سفر بود که مصدق با ممانعت از حضور نصراالله انتظام در جلسه با رئیس جمهور آمریکا کارکنان وزارت امور خارجه را رنجاند. قطع رابطه با انگلستان و تعطیلی سفارت این کشور نیز که به حسین فاطمی نسبت داده می‌شود مصوبه هیت وزیران بود و وزارت امور خارجه تنها مجری این مصوبه بود.

با وقوع کودتای ناکام ۲۵ مرداد حسین فاطمی در صدر هواداران مصدق به سخنرانی و نشر مقاله پرداخت و تندترین حملات را متوجه دربار و شخص شاه کرد. در روزنامه باختر امروز در فاصله ۲۵ تا ۲۷ مرداد از شاه به‌عنوان «فراری بغداد» یاد می‌کرد و به تندیی به دربار می‌تاخت. در میدان بهارستان نیز نطق تندى علیه شاه ایراد کرد. روز ۲۵ مرداد ۱۳۳۲ پس از کودتای نافرجام لشکر گارد، شاه از رامسر به بغداد رفت. دکتر حسین فاطمی وزیر امور خارجه وقت تلگرافی به مظفر اعلم سفیر ایران در بغداد ارسال کرده و اعلام کرد که شاه منزل است؛ هیچگونه استقبال و تماسی با وی نباید گرفته شود. اعلم با توجه به دستورالعمل وزارت امور خارجه برخلاف تأکید و اصرار نوری سعید نخست‌وزیر عراق در استقبال از شاه به فرودگاه نرفت؛ که همین رویداد نیز به عمر سیاسی مظفر اعلم پایان داد و او تا سال ۱۳۵۰ اجازه بازگشت به ایران پیدا نکرد. خود شاه درباره سرنوشت مصدق، رهبران جبهه ملی و اقدامات فاطمی به کرمیت روزولت فرمانده آمریکایی عملیات کودتا می‌نویسد: «میل دارم بدانم در مورد مصدق، ریاحی و دیگران، که علیه شما توطئه کرده‌اند، چه فکری کرده‌اید؟» شاه می‌گوید: «در این مورد زیاد فکر کرده‌ام. مصدق محاکمه می‌شود. (در این موقع لب‌های شاه می‌لرزید) و به سه سال محکوم خواهد گشت... ریاحی نیز مجازات

و هواداران آیت‌الله کاشانی را فراهم کرد. شاه با استفاده از فضای پدیدآمده پس از این ترور دستور تشکیل مجلس مؤسسان برای تغییر قانون اساسی را داد و طی آن اختیار مهم انحلال مجلس را کسب کرد. در سال بعد یعنی ۱۳۳۸ برگزاری انتخابات شانزدهم در پیش بود و بیم آن می‌رفت که دربار در ادامه سیاست بستن فضای سیاسی در انتخابات مداخله و نتایج آن را دستکاری کند و به همین روی محمد مصدق از مطبوعات همسو با خود دعوت کرد تا برای برگزاری انتخابات آزاد جبهه متحدی را تشکیل دهند. نخستین جلسات مشترک در منزل محمد مصدق برگزار شد و همین جلسات مقدمه تشکیل جبهه ملی شد. کمیسیون تبلیغات جبهه ملی نیز با همکاری فاطمی، مظفر بقائی، ابوالحسن حائری‌زاده، عبدالقدیر آزاد، حسین مکی، خلیل ملکی و عباس خلیلی تشکیل شد. با تحصن اعضای جبهه ملی و فشار به دولت علی رزم‌آرا انتخابات در فضایی نسبتاً معقول برگزار شد و ۸ نفر از اعضای جبهه ملی وارد مجلس شدند که مصدق به‌عنوان نفر اول تهران در میان آنها، شاخص بود.

در حالی که مجدداً موضوع واگذاری امتیاز نفت شمال به شوروی در مجلس مطرح شده بود محمد مصدق با طرح سیاست موازنه منفی در مجلس به مخالفت با سیاست موازنه مثبت پرداخت و خواستار ملی کردن صنعت نفت ایران و بازپس‌گیری امتیاز به بیگانگان شد. این طرح در کمال شگفتی در ۲۹ اسفند ۱۳۲۹ در مجلس شورای ملی به تصویب رسید و با وجود آنکه نمایندگان جبهه ملی تعداد انگشت‌شماری بودند اما مجلس پیشنهاد نخست‌وزیری مصدق را ارائه داد. مصدق با پذیرش پیشنهاد ۱۲ اردیبهشت اعضای کابینه خود را معرفی کرد و سیدحسین فاطمی نیز عهده‌دار مسئولیت معاونت سیاسی و پارلمانی مصدق شد. در دولت نخست مصدق از ۱۱ اردیبهشت ۱۳۳۰ تا ۲۶ تیر ۱۳۳۱ سیدباقر کاظمی ر‌جل صاحب‌نام و وزیر امور خارجه پیشین در دوران رضاشاه وزارت امور خارجه را برعهده داشت و پس از دولت چند روزه احمد قوام از ۲۷ تا ۳۰ تیر علی سهیلی عهده‌دار این مسئولیت شد. پس از آن مصدق مسئولیت وزارت امور خارجه را به حسین نواب سپرد. نواب سرکنسول ایران در لاهه هلند بود و در جریان طرح شکایت انگلستان از ایران مورد توجه دکتر مصدق قرار گرفت و پیشنهاد وزارت امور خارجه را دریافت کرد. غلامحسین مصدق در کتاب «درکنار پدرم، مصدق» ماجرای انتصاب و استعفا‌ی نواب به سمت وزیر امور خارجه را چنین توصیف کرده‌است: «خدمات و کوشش‌های صادقانه نواب در دیوان دادگستری، پدرم را تحت تأثیر قرار داد. وی ضمن قدردانی از او توصیه کرد مصدر خدمات مهمتری باشد. به نواب، که در آن موقع وزیر مختار ایران در کشور‌های بلژیک و هلند بود پیشنهاد شد مسئولیت وزارت خارجه یا سفارت ایران در واشینگتن را عهده‌دار شود. وی وزارت خارجه را انتخاب کرد و مشغول به کار شد، اما دوران وزارتش بسیار کوتاه بود و بر سر تعویضی یکی از اعضای عالی‌رتبه وزارت خارجه از کار کناره‌گیری کرد... وی در برابر توصیه، دستور و امر نخست‌وزیر ایستادگی کرد و سرانجام استعفا داد. ایستادگی نواب برای حفظ اصولی که بدان اعتقاد داشت، نشانه عظمت شخصیت و استحکام قدرت روحی و اخلاقی وی بود.»

در پی این بود که مصدق، سیدحسین فاطمی را به‌عنوان وزیر امور خارجه معرفی کرد. سازمان سیا درباره حسین فاطمی در این برهه نوشته است: «فاطمی، وزیر امور خارجه، بی‌باک، جاه‌طلب و یک بازوی قدرتمند تاکتیکی است و ممکن است قدرتش افزایش یابد.» فاطمی در زمان معرفی به‌عنوان وزیر امور خارجه هیچ تجربه دیپلماتیکی نداشت. او در عرصه سیاست داخلی چهره‌ای مشهور بود و هرچند عمده فعالیت‌هایش دست‌کم در این برهه بر مخالفت با استیلای بریتانیا بر منابع نفتی ایران متمرکز بود مقالات و سخنرانی‌ها و رایزنی‌های سیاسی او را نمی‌توان مصداق فعالیت دیپلماتیک دانست. فریدون مجلسی، دیپلمات سابق وزارت امور خارجه درباره واکنش کارکنان وزارت امورخارجه به وزارت فاطمی می‌گوید: «وزارت [دکتر حسین] فاطمی ۳۳ساله که از دید کارمندان وزارت خارجه واجد شرایط تحصیلی و تجربه کاری دیپلماتیک هم نبود، با مقاومت کارمندان اصولاً محافظه‌کارتر وزارت امور خارجه مواجه شد که وزارت او را برنمی‌تافتند و ریزش حامیان دکتر مصدق در میان کارمندان وزارت خارجه با سرعت آغاز شد. فقط نسل جوان تر مانند ایرج پزشک‌زاد و دوستانش یا عزالدین کاظمی که پدرش وزیرخارجه و معاون مصدق بود، کم و بیش و نه‌چندان آشکار به مصدق وفادار بودند.» در واقع مصدق زمانی فاطمی را به‌عنوان وزیر امور خارجه منصوب کرد که دولتش در سرانشیبی سقوط قرار گرفته بود. با عدم نمش مصدق برابر انگلیس و بیافتن متحد با حتی مشتری دیگری برای نفت ایران دولت توانایی اقتصادی اداره کشور را از دست داده بود. دولت مصدق با جدیت اقدام به اخراج نیروهای انگلیسی از تأسیسات نفتی ایران کرد و در مقابل تحریم محموله‌های نفتی ایران توسط بریتانیا نیز کوتاه نیامد و با وجود کاهش درآمد و مشکلات اقتصادی ناشی از آن حاضر به مصالحه با شرکت نفت ایران و انگلیس نشد. بن‌بست سیاسی در عرصه داخلی نیز مشهود بود و مصدق با رنجاندن متحدین مذهبی خود

دیپلمات‌ها

سفر دبیر شعام به روسیه

دبیر شورایعالی امنیت ملی کشورمان برای شرکت در دوازدهمین اجلاس بین‌المللی امنیتی روسیه و نشست دبیران شورای امنیت ملی کشورهای عضو گروه بریکس ظهر سه‌شنبه وارد فرودگاه پولکووای سن‌پترزبورگ شد. به گزارش ایسنا، علی‌اکبر احمدیان، نماینده مقام معظم رهبری و دبیر شورایعالی امنیت ملی در پاسخ به دعوت نیکلای پاتروشف، دبیر شورای امنیت ملی روسیه و در رأس هیئتی، برای شرکت در دوازدهمین اجلاس بین‌المللی امنیتی روسیه که با حضور وزرای دفاع و دبیران شورای امنیت ملی بیش از یکصد کشور در سن‌پترزبورگ برگزار می‌شود، به روسیه سفر کرده است. احمدیان همچنین در نشست دبیران شورای امنیت ملی کشورهای عضو گروه بریکس شرکت می‌کند.

وزیر اقتصاد به ریاض سفر می‌کند

سفیر جمهوری اسلامی ایران در عربستان اعلام کرد که وزیر اقتصاد و دارایی ایران هفته آینده به ریاض سفر خواهد کرد. به گزارش ایسنا، علیرضا عنایتی، سفیر ایران در ریاض ضمن ابراز خرسندی از سفر اولین کاروان عمره‌گزاران ایرانی به عربستان گفت: «امیدوارم آمار زائران ایرانی برای انجام حج عمره به بیش از ۷۰۰ هزار نفر در سال برسد، همانگونه که قبل از قطع روابط به این آمار رسیده بودیم.» وی در گفت‌وگو با الشرق تأکید کرد: «مطمئن هستیم که در خاک عربستان به گرمی از زائران ایرانی استقبال خواهد شد و به آن‌ها اهمیت زیادی داده می‌شود.» عنایتی در بخش دیگری از اظهارات خود گفت: «احسان خاندوزی، وزیر اقتصاد و دارایی ایران هفته آینده برای مشارکت در نشست‌های ۲۰۲۴ بانک توسعه اسلامی به ریاض می‌رود و جشن ۵۰ سالگی تأسیس این بانک نیز برگزار خواهد شد.» روز دوشنبه‌پس از گذشت ۹ سال وقفه، صبح روز گذشته نخستین گروه عمره‌گزاران ایرانی با استقبال سفیر جمهوری اسلامی ایران در عربستان، سرکنسول ایران در این کشور و مسئولان حج و عمره ایران و عربستان وارد مدینه منوره شدند.

انتقاد از توافق اتحادیه اروپا برای تحریم ایران

وزیر امور خارجه ایران با بیان اینکه اتحادیه اروپا نباید از توصیه واشنگتن برای رضایت رژیم اسرائیل پیروی کند، گفت: «اتحادیه اروپا باید مسئولانه عمل کرده و رژیم اسرائیل را تحریم کند.» به گزارش فارس، امیرعبداللهیان در پیامی نوشت: «مایه تأسف است که اتحادیه اروپا در ایجاد محدودیت غیرقانونی بیشتر علیه ایران سریع تصمیم می‌گیرد، فقط به این دلیل که ایران از حشش برای دفاع از خود در برابر تجاوزات گستاخانه رژیم اسرائیل استفاده کرده است.» این را حسین امیرعبداللهیان در واکنش به نشست روز گذشته وزرای خارجه اتحادیه اروپا بیان کرد. وی گفت: «اتحادیه اروپا نباید از توصیه واشنگتن برای رضایت رژیم جنایتکار اسرائیل پیروی کند.» وزرای خارجه اتحادیه اروپا روز دوشنبه سوم اردیبهشت‌ماه و در واکنش به پاسخ تنبیهی ایران به اقدام متجاوزانه رژیم اسرائیل، در نشستی درباره گسترش دامنه تحریم‌ها علیه ایران توافق کردند.